

Debat als bouwsteen voor burgerschap mbo

Het mbo leidt studenten niet alleen op voor een beroep, maar ook voor actieve deelname aan de samenleving. De nieuwe kwalificatie-eisen burgerschap vragen studenten maatschappelijke vraagstukken te onderzoeken, verschillende perspectieven te verkennen en standpunten te ontwikkelen. Daarnaast moeten ze onderzoeken hoe zij invloed kunnen uitoefenen binnen hun beroep, hun omgeving en de samenleving.

Om dit te kunnen doen hebben studenten meer nodig dan kennis alleen. Zij moeten leren omgaan met verschillen van inzicht en belangen kunnen afwegen. Ook moeten ze informatie kritisch kunnen beoordelen en ervaren dat zij invloed kunnen uitoefenen op de wereld om hen heen. Het is belangrijk dat zij vertrouwen ontwikkelen in hun eigen vermogen om deel te nemen aan gesprekken, besluitvorming en maatschappelijke processen. Dit noemen we democratisch zelfvertrouwen.

Debat is een krachtige werkvorm om deze ontwikkeling te ondersteunen. Debat gaat verder dan formele debatwedstrijden of het overtuigen van een tegenstander. Debatteren omvat ook onderzoekend vermogen, perspectiefwisseling, morele oordeelsvorming, gezamenlijke reflectie en het verkennen van handelingsmogelijkheden. Debat draagt daarmee bij aan burgerschapskennis, taalontwikkeling, kritisch denken, democratisch zelfvertrouwen en actieve participatie.

Hoe debat bijdraagt aan kwalificatie-eisen

In het werken met de debatmethode doorlopen studenten doorgaans vier stappen die nauw aansluiten bij de vier burgerschapsthema's.

1. Van waarden naar afweging

Veel maatschappelijke vraagstukken beginnen met een botsing tussen waarden. Denk aan vrijheid van meningsuiting en bescherming tegen discriminatie, privacy en veiligheid, of individuele vrijheid en collectieve verantwoordelijkheid.

Tijdens debat leren studenten herkennen welke waarden een rol spelen in een vraagstuk en waarom mensen vanuit dezelfde democratische waarden toch tot verschillende conclusies kunnen komen. Zij oefenen met het analyseren van morele dilemma's, het onderbouwen van een eigen afweging en het serieus nemen van andere perspectieven.

Hiermee werken studenten aan de doelen binnen **Thema A: Vrijheid & gelijkheid**.

2. Van belangen naar begrip

Wanneer studenten verder in een vraagstuk duiken, ontdekken zij dat discussies niet alleen draaien om waarden, maar ook om belangen. Wie profiteert van een besluit? Wie draagt de lasten? Welke groepen hebben verschillende belangen?

In debat onderzoeken studenten bijvoorbeeld de spanning tussen werknemers en werkgevers, woningzoekenden en gemeenten, of consumenten en duurzaamheidsdoelen. Zij leren belangen herkennen en afwegen. Hierdoor begrijpen ze waarom mensen vanuit hun positie tot verschillende standpunten komen.

Hiermee werken studenten aan de doelen binnen **Thema B: Individu & groep**.

3. Van onderzoek naar standpunt

Voordat studenten kunnen deelnemen aan een maatschappelijk gesprek, moeten zij begrijpen waar een vraagstuk over gaat. Daarom begint een debat niet met een mening, maar met onderzoek.

Studenten verzamelen informatie, vergelijken bronnen, analyseren argumenten en onderzoeken gevolgen van mogelijke keuzes. Vervolgens ontwikkelen zij een eigen standpunt dat gebaseerd is op argumenten en niet alleen op intuïtie of persoonlijke voorkeur.

Bij vraagstukken over bijvoorbeeld woningnood, kunstmatige intelligentie, sociale media, duurzaamheid of personeelstekorten oefenen studenten met kritisch denken, het beoordelen van informatie en het vormen van een standpunt.

Hiermee werken studenten aan de doelen binnen **Thema C: Maatschappijvisies & maatschappelijke vraagstukken**.

4. Van standpunt naar invloed

Burgerschap stopt niet bij het vormen van een mening. De kwalificatie-eisen vragen studenten ook om handelingsmogelijkheden te verkennen. Een debat eindigt ook niet bij de vraag "Wat vind je hiervan?", maar bij de vraag "Wat kunnen we hiermee?"

Studenten onderzoeken wie invloed heeft op een vraagstuk en hoe besluitvorming verloopt. Ze ontdekken welke mogelijkheden burgers, werknemers, professionals of belangengroepen hebben om veranderingen te realiseren. Studenten oefenen met overtuigen, overleggen, belangen vertegenwoordigen en gezamenlijk tot besluiten komen.

Juist door regelmatig te oefenen met maatschappelijke vraagstukken ervaren ze dat zij zelf invloed kunnen uitoefenen. Ze ontwikkelen niet alleen kennis van besluitvorming, maar ook vertrouwen in hun vermogen om deel te nemen aan gesprekken, inspraaktrajecten en besluitvorming binnen hun beroep, opleiding en samenleving.

Hiermee werken studenten aan de doelen binnen **Thema D: Macht & besluitvorming**.

Debat als voorbereiding op beroep én samenleving

Een belangrijk uitgangspunt van de kwalificatie-eisen is dat burgerschap verbonden wordt aan de beroepspraktijk. Debat helpt studenten daarbij om beroepsmatige en maatschappelijke vraagstukken met elkaar te verbinden.

Vaardigheid in debat	Toepassing in beroep
Argumenteren	Overleggen met collega's, klanten en leidinggevenden
Luisteren	Omgaan met feedback, uitleg en standpunten van anderen begrijpen en doorgronden
Perspectief nemen	Werken met cliënten en diverse doelgroepen
Belangen afwegen	Professionele keuzes maken en omgaan met verschillen en complexiteit
Kritisch denken	Informatie beoordelen en goed onderbouwde, afgewogen keuzes maken

Samenwerken	Werken in teams en gezamenlijk tot besluiten komen
Overtuigen	Ideeën presenteren en verdedigen

Didactische uitgangspunten, maatwerk en maatschappelijke dialoog

De nieuwe kwalificatie-eisen benadrukken dat burgerschap meer is dan kennisoverdracht. Studenten leren niet alleen over de samenleving, maar oefenen ook actief met het onderzoeken van maatschappelijke vraagstukken. Ze verkennen perspectieven en nemen deel aan dialoog.

Debat sluit hier goed op aan. Het biedt studenten de mogelijkheid om maatschappelijke en soms controversiële onderwerpen op een respectvolle manier te onderzoeken. Door middel van duidelijke gespreksregels en het werken met een vooraf toegewezen standpunt leren studenten zich in te leven en onderwerpen op een respectvolle manier te onderzoeken.

Omdat iedere opleiding een eigen context, studentenpopulatie en beroepspraktijk heeft, werken wij niet met één vast programma. We ontwikkelen debatactiviteiten en lessenreeksen die aansluiten bij de doelen, actualiteit en beroepscontext van de opleiding. Zo wordt burgerschap betekenisvol, herkenbaar en direct toepasbaar voor studenten.

Debat als onderdeel van een doorlopende burgerschapsleerlijn

Burgerschap ontwikkelt zich niet in één les of projectweek. Vaardigheden als kritisch denken, argumenteren, perspectief nemen en deelnemen aan maatschappelijke gesprekken vragen om herhaling, oefening en verdieping. Debat leent zich daarom goed voor een doorlopende leerlijn. Hierin werken studenten gedurende hun opleiding steeds opnieuw aan deze vaardigheden in steeds complexere maatschappelijke en beroepsgerichte contexten.

Om deze ontwikkeling duurzaam te borgen, kan debat naast burgerschapslessen ook worden ingezet binnen reguliere lessen en beroepsgerichte onderdelen van het curriculum. Maatschappelijke vraagstukken, ethische dilemma's en belangenafwegingen komen immers in vrijwel iedere beroepscontext voor.

Daarnaast ondersteunen wij opleidingen bij docentprofessionalisering. Docenten leren hoe zij de debatmethode kunnen inzetten, hoe zij gesprekken over maatschappelijke en controversiële onderwerpen kunnen begeleiden en hoe zij de ontwikkeling van studenten kunnen observeren en stimuleren. Hierdoor ontstaat niet alleen een reeks losse activiteiten, maar een gezamenlijke aanpak die door meerdere docenten en vakgebieden kan worden gedragen.

Ook het zichtbaar maken van ontwikkeling is binnen burgerschap belangrijk. Met observatierubrics, reflectieopdrachten en portfolio-opdrachten kunnen opleidingen de ontwikkeling van studenten volgen. Hierbij wordt gelet op vaardigheden als argumenteren, kritisch denken, perspectief nemen, samenwerken en democratisch handelen.

Zo groeit debat uit van een incidentele werkvorm tot een breed inzetbare didactische methode die bijdraagt aan een duurzame en samenhangende burgerschapsleerlijn.